

Gouda getand en geslagen

Leon Mijderwijk

Gouda per post

Halverwege de negentiende eeuw werden de eerste sporen van de industrialisatie zichtbaar in Nederland. Nederland industrialiseerde laat ten opzichte van de ons omringende landen. Eenmaal begonnen werd de roep om een efficiënt transport- en communicatiesysteem spoedig luider. De trein reed sinds 1839 en kilometer voor kilometer werd het spoor aangelegd. In 1852 werd een andere belangrijke stap gezet: de eerste Nederlandse postzegel werd gedrukt. Koning Willem III (1817-1890), die regeerde vanaf 1849,

prijkte op een zegel van 5, 10 en 15 cent. Deze eerste serie was niet alleen een stap in de vorming van een communicatiesysteem, maar de uitgave van postzegels zorgde ook voor een hobby waar velen 'verslaafd' aan raakten, namelijk de filatelie. Aanvankelijk moesten die verzamelaars wel enigszins koningsgezind zijn, want alleen koning Willem III, diens dochter Wilhelmina (1880-1948; vanaf 1890 regerend) en kale cijfers stonden op de zegels. Die alleenheerschappij werd in 1906 doorbroken door de uitgave van tuberculosezegels. Deze werd een jaar later gevolgd door een zegel met een historische voorstelling van admiraal De Ruyter. Dit zou het begin zijn van een schier oneindige stroom gelegenheidszegels: kunstenaars, wetenschappers, politici en andere hedendaagse en historische figuren kregen hun zegel om hun grootsheid te benadrukken. Vanaf 1925 kregen kinderen de nodige aandacht. De toeslag van enkele centen op de kinderzegels kwam ten bate van doelen die het welzijn van het kind zouden vergroten. Een van de eerste zegels waarop een stadsbeeld stond, werd in 1931 uitgebracht.

Goudse Glazen-zegels uit 1931. In het medaillon het maken van glas-in-lood.

De Goudse Glazen stonden op zegels van 1,5 en 6 cent. Ook hier is sprake van een toeslag, respectievelijk van 1,5 en 4 cent. Het zou tot 1979 duren voordat weer een Goudse voorstelling werd uitgegeven. Evenals de eerste keer waren de Goudse Glazen het onderwerp. Deze werden uitgegeven als zomerzegels, een jaarlijks verschijnende serie zegels waarvoor vaker stadsgezichten als afbeelding worden gekozen. Van de vier zegels zijn er twee Gouds. Sindsdien zijn er geen zegels meer aan de stad gewijd.

De Goudse Glazen stonden op zegels van 1,5 en 6 cent. Ook hier is sprake van een toeslag, respectievelijk van 1,5 en 4 cent. Het zou tot 1979 duren voordat weer een Goudse voorstelling werd uitgegeven. Evenals de eerste keer waren de Goudse Glazen het onderwerp.

Deze werden uitgegeven als zomerzegels, een jaarlijks verschijnende serie zegels waarvoor vaker stadsgezichten als afbeelding worden gekozen. Van de vier zegels zijn er twee Gouds. Sindsdien zijn er geen zegels meer aan de stad gewijd.

Zomerzegels uit 1979, waarvan twee met Goudse Glazen.

De Goudse verzamelaars, die hun vleugels uitslaan over aanverwante verzamelgebieden zoals de poststempels, konden in 1987 nogmaals hun hart ophalen. Toen werd een 'bijzonder dagtekeningstempel' van filatelieloket Gouda gezet. Op de envelop die ter gelegenheid van deze uitgave werd gedrukt, staat het Goudse stadhuis dat in een begeleidende tekst beschreven wordt. Ook op het stempel staat het stadhuis.

Envelop met bijzonder dagtekeningstempel uit 1987.

De Goudse Glazen en het stadhuis. Honderdvijftig jaar postzegels geeft een niet erg veelzijdig beeld van de Goudse cultuur.

Gouda op de penning

Postzegels zijn vanaf de eerste druk een uiting van de eenheid van Nederland. In 1852 was het koninkrijk pas enkele decennia oud. Willem III's grootvader Willem I (1772-1843) was in 1815 als eerste koning der Nederlanden gekroond. Hoewel de inwoners van het zuidelijke deel van het grondgebied, het huidige België, er al in 1830 voor hadden gekozen om afstand te nemen van de vorst, was Nederland een natie waar het proces van eenwording op volle gang was. Hoewel het land nog veel regionale gewoonten

Vroedschapspenning uit 1691. J.E.J. *Geselschap*, De zegels en het wapen van Gouda; E.C.M. *Leemans-Prins*, Zegels en wapens van steden in Zuid-Holland, Zuidhollandse studien XII ('s Gravenhage 1966) 105-111, aldaar 110.

en eigenaardigheden kende, is het vanaf de tweede helft van de negentiende eeuw bestuurlijk en institutioneel vooral op nationaal niveau georganiseerd. Zaken zoals postzegels waren niet alleen een kenmerk van die nationalisering, maar bevorderden ook die eenheid. Het maakte Nederland tastbaar voor de inwoners, die eerder vooral inwoner waren van hun provincie, zoals Holland, Friesland, Gelre of Utrecht. Illustratief voor het 'promoten' van het nieuwe koninkrijk zijn de munten. Al in 1816 werd het muntstelsel volledig hervormd. De gulden werd gekozen als nationale munt en het hoofd van de koning prijkte op een zijde. Uiteraard lagen hier economische redenen aan ten grondslag. Maar de nieuwe munt moest bovenal een symbool zijn van de eenheidsstaat. Nederland zou Nederland overigens niet zijn als er geen overgangsregeling bedacht zou worden. Omdat eerst voldoende voorraad moest worden aangemunt, waren de munten uit de tijd van de Republiek der Verenigde Nederlanden tot in de jaren '40 van de negentiende eeuw geldig.

De munten uit de tijd van de Republiek worden gekenmerkt door een grote diversiteit. Immers, iedere provincie kende een eigen munt, maar ook vele steden. Groningen, Utrecht, Nijmegen, maar ook kleinere steden zoals Gorinchem, Culemborg en Zutphen kenden een eigen muntslag. Gouda heeft geen eigen munt gehad. Collecteurs moeten zich tevreden stellen met een aanverwant verzamelgebied: penningen die een Goudse afkomst hebben. Met name de vroedschapspenningen en de penningen die werden uitgebracht in opdracht van de Latijnse school zijn 'collector's items'.

Dit bewijst een 'lot' uit de prijslijst van een muntenhandelaar uit 2000. Daarin worden drie penningen aangeboden voor de prijs van fl. 14.000. De penningen zijn alledrie afkomstig van de familie Van Eyck. De Latijnse School van Gouda, die al vanaf de veertiende eeuw bestond, gaf opdracht tot het maken van deze penningen voor de beste leerlingen. De ouders draaiden weliswaar voor de kosten op, maar het gaf natuurlijk enige status als zoonlief met een promotiepenning naar de Academie zou gaan. De School sloot een contract af met een zilversmid. Zo verzorgde Joost Verschure de penningen in de jaren 1686 tot 1695 en vader Dirk en zoon Jan van Oyen deden dat gedurende een groot deel van de achttiende eeuw, respectievelijk van 1717-1749 en 1750-1777.

Penning van de Latijnse School uit 1692, door Joost Verschure. Westerhof, J.B. (numismaat-antiquair), Prijslijst 12 (december 2000) 32-33, aldaar 33.

Vele verzamelaars zal het waarschijnlijk te ver gaan om een lening af te sluiten om een Goudse penning te bemachtigen. Er zijn echter in recenter tijden ook penningen geslagen die, indien zij worden aangeboden, minder kapitaalcracht zullen behoeven. Bij het noemen van de penningen, beoog ik geen compleetheid. Deze zou ook met de nodige moeite waarschijnlijk niet behaald worden omdat het slaan van ere- of herdenkingspenningen vrij is aan iedereen: overheid; bedrijven en particulieren. De penning is een geliefd relatiegeschenk. Hij heeft immers een symbolische waarde die niet onderschat moet worden. Het onderwerp zijn van de beelde naar van een penning is een eervolle zaak en de uitgever zal zich de 'eeuwigheidswaarde' realiseren van het aandenken. Illustratief hiervoor is de munt die in 1985 werd uitgegeven ter gelegenheid van het veertigjarig bestaan van de Avondvierdaagse in Gouda. De uitgifte van de munt werd mogelijk gemaakt door straatmakersbedrijf Th.A. van der Pool, zo leert de keerzijde, dat daarmee zijn naam voor altijd verbond met dit sportieve evenement.

De penning die het meest de functie van betaalmiddel benaderde, is de 'Golda' geweest. Gedurende een korte periode (20 juni-30 september 1995) is deze munt geldig betaalmiddel geweest in diverse winkels in de Goudse binnenstad, ter waarde van 600 cent. Dit bedrag refereerde aan het thema, de

Penning 40 jaar AVD Gouda uit 1985.

herdenking van het 600-jarig bestaan van de markt in Gouda op de plaats waar die zich nu bevindt. Graaf Jan van Blois verkocht in 1395 het marktveld aan de stad. Dat het koopmanschap in de stad na zes eeuwen nog niet was vervlogen, bewijst de slogan waarmee de munt werd aangeboden: 'De Golda, een uitmuntend idee', waarbij het woord uitmuntend werd onderstreept, voor degenen bij wie het kwartje niet meteen viel. Deze slagzin stond overigens in de *Goudse Post* van 26 november 1997. Mogelijk was de oplage in het jubileumjaar 1995 te ruim voor de Goudse afzetmarkt en werd dit "collector's item" voor iedereen die onze stad een warm hart toedraagt' twee jaar later nogmaals aangeboden voor 'slechts f 6,-', nu met als doel het stadhuis te voorzien van een nieuwe belichting.

Penning Golda, 600 jaar markt uit 1995.

Evenals de filatelisten zijn de verzamelaars van munten, de numismaten, snel uitverzameld als zij het thema Gouda hebben gekozen, aangezien Gouda geen muntplaats is geweest. Degenen die zich richten op penningen hebben een breder verzamelterrein. Een terrein waarin obstakels loeren: hoge prijzen voor de zeldzame exemplaren, maar ook slecht inzicht in de te verzamelen objecten door de diversiteit aan uitgiften.

Heeft u een Goudse penning of een poststempel in uw bezit die niet is genoemd, maar wel aandacht verdient in de *Tidinge*, graag reacties naar: leonmijderwijk@wanadoo.nl